

УДК 811.161.2:821.161.2 – 6 Укр. 09

Надія Бабич

ЕПІСТОЛЯРНИЙ І НАУКОВО-ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ КОНТЕКСТИ ПОГЛЯДІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ НА МОВУ ЯК КОД НАЦІОНАЛЬНОГО БУТТЯ

«Коли мати її вживала всіх заходів, щоб вона стала українською письменницею, то дядько її робив те, щоб вона стала людиною й борцем. Мати їй дала тіло, дядько – душу, міцну, як криця, й бунтівливу, як буря... Критичне відношення Лесі до архаїчних національних святощів, з якими ми не раз зустрічаємось у її творчості, її європеїзм, ставлення національного питання в площину інтернаціональну, – все це плоди Драгоманівської науки...» (М. Драй-Хмара). Якими були результати її виховання в українській мові, чим було зумовлене несприйняття нею хуторянських поглядів на літературну мову, переконаність у необхідності забезпечення «широкої течії вільного слова», – це не стільки боротьба, як усвідомлене утвердження своєю творчістю української мови на всеєвропейських теренах. А отже, і в нинішніх умовах функціонування української мови є всі підстави називати Лесю Українку найсучаснішою письменницею.

Ключові слова: духовність нації, загальнолюдські цінності, код національного буття, українська дійсність, європеїзм, контекст.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вивчення ролі української прогресивної еліти, зокрема письменників, часів бездержавності України, а отже, й української мови у збереженні національного мовного коду та утвердженні статусу цієї мови як рівної європейським мовам за своєю здатністю репрезентувати перед світом духовну культуру народу є й сьогодні актуальною гуманітарною проблемою, над якою працювала свого часу Леся Українка.

Системного наукового дослідження цієї теми ще не створено, але практично кожен мово- і літературознавець так чи інакше звертав увагу як на безмірну філософську й естетичну глибину мовотворчості поетеси, так і на особливості поглядів Лариси Петрівни Косач на мовні «баталії» свого часу та її безкомпромісність у питанні про право народу на освіту і всі форми культури рідною мовою.

Систематизувати бодай децицію з написаного з цієї теми та доповнити матеріалами з епістолярію та науково-публіцистичних праць Лесі Українки і є **метою цієї праці**.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. 1906 року лягли на папір дивні рядки «Legende des siecles» (франц. «Легенда віків») Лесі Українки. Поетична фантазія занесла авторку до таємничого храму, де, як вона сподівалася, «світять крізь пільму науки дива, де людська не хилиться вділ голова, а гордо здіймається чоло думливе, знаття свого певне, і ясне, й щасливе, де ллється у душу

щасливий спокій...». Там, здавалося, «все злучиться в цілість – природа і люди, що є, що минуло, що сталося, що буде, і рідне й чуже поєднається й житиме в думці моїй нероздільно, затихнуть навек ворожнеча і болі, не буде діяти вже ганьба неволі, усім моїм мукам настане кінець – і се буде пильної праці вінець» [12, I, с. 376–377].

Не знаю, як трактують цей твір біографи поетеси і критики: чи як поетичне втілення соціалістичних ідей гармонійного гуманістичного суспільства, що їх, як вдумлива учениця свого дядька М. Драгоманова, Леся Українка сповідувала, чи як хвилинний відчай і намагання втекти від мирської суєти, жорстокої буденності, «замкнутися в тиху кімнату, на скарби всесвітньої думки багату», а чи як образне трактування діалектичного зв'язку долі людської з долею суспільства... Хто знає... Але є в цьому творі провісницьке застереження нащадкам, про яке, на жаль, ніхто з нас, вивчаючи Лесю Українку в школі, не чув: глянувши у двір, що був за огорожею вимріяного храму, лірична героїня побачила:

*... то страшний був двір,
між трупами світів, ідей, народів
вились, як змії, звої хороводів.
Якісь чужі, незнані племена
людей чи звірів виринали дикі
із сутінків віків, страшні, великі,
зникали з ними враз їх імена...
Од їх лишилися тільки дивні руни.
І затремтіли мого серця струни.
**Колись так, може, й наша рідна мова
зостанеться на загадку вікам***

*.....
німим, холодним, дивним трупом слова* (виділено нами. – Н. Б.) [12, I, с. 377].

Упорядники текстів цього видання творів Лесі Українки пояснюють, що пунктиром позначила авторка недописані рядки.

Отже, небезпеку втратити навіки нашу мову бачила Леся Українка вже тоді, на початку двадцятого століття. І хто знає, як би воно склалося, якби не приходили на цю святую і грішну землю Прометеї і їхні Доньки, якби не було у нас Шевченка, Коцюбинського, Франка, Лесі, Самійленка, Олеся, Рильського... І не тільки їхньої художньої спадщини, а й життєвого прикладу служіння Ідеї національної самосвідомості й братства народів, невтомної праці в ім'я Волі людини і людства.

У «Листі до товаришів» Леся Українка писала: «І політична воля, і освіта народа, і потреби нашого краю, і оборона прав народності, і конечність здобування волі слова... все то, здавалось, стояло так ясно перед нами...» [12, VIII, с. 7]. Стояло, та не кожен залишався на все життя – «до скону» вірним своїм молодечим змаганням. Леся вважає, що тільки Шевченко може бути зразком того, як належить «без зради, без омани»

доводити свою любов до України: «... поети славили в піснях віддавна Україну... Він перший полюбив її, як син кохає неньку» [12, I, с. 410].

І сьогодні, як у часи Лесі Українки і Драгоманова, «у нас велика біда, що багато людей думають, що досить говорити по-українськи (а надто вже коли писати дециєю), щоб мати право на назву патріота, робітника на рідній ниві, чоловіка з певними переконаннями і т. п.... «Говорить по-нашому – се вже ценз! А послухати часом, що тільки він говорить, то, може б, краще, якби він говорив по-китайськи» [12, IX, с. 175]. Поетеса не хотіла, щоб її зараховували до таких «патріотів» і не терпіла наруги над рідним словом.

Леся Українка пояснювала недоброзичливцям у статті «Малорусские писатели на Буковине»: «Нам кажется, что как бы кто не относился к этнографическим и к историческим теориям, касающимся малорусской национальности, но если ему интересно видеть жизнь всей малорусской нации в широком изображении и всестороннем освещении, то он должен пожелать этому народу или племени, языку или «наречию» богатой и правильно развивающейся литературы» [12, VIII, с. 79–80]. Як бачимо, письменниця не береться переконувати українофобів у тому, що українці – народ, а не плем'я, українська мова – це мова, а не «наріччя» – вона звертається до совісті людської: народ чи плем'я, діалект чи мова мають рівне право на свою літературу; на діалог зі світом своєю мовою.

Та, очевидно, якось не так воно велося, що наприкінці ХХ століття до Чернівців, наприклад, уже не прив'яжеш слів, сказаних Лесею в 1899 році: «Главный город этой провинции Черновцы (Czernowitz) интересен для малороссов в том отношении, что он является единственным значительным европейским городом, где малорусский язык принят повсюду, в домах и на улице, как *Langue parlee*» (франц. розмовна мова) [12, VII, с. 66]. І це в часи, коли офіційною була в австро-угорській Буковині мова німецька.

І сьогодні варто згадати дещо дратівливі рядки з листа Лесі Українки до М. Драгоманова: «Мені вже самій страх обридли оці теми: чи треба чи не треба писати чисто народним чи не чисто народним складом, тенденційно чи не тенденційно, чи Галичина та Волинь все одно, що Україна, чи ні, чи треба писати наукові праці по-українськи, чи краще, може, по-російськи і т. ін. От так люди, певне, варитимуть сю воду, поки вона сама не википить до решти. Шкода тільки, що невідь над чим стільки часу люди уводять, та видно, що не для всіх він такий дорогий, той час» [12, IX, с. 44]. Вона не сперечалась, а творила українську поезію й драму, що сягнули світової слави, перекладала з різних мов усе краще, що могло збагатити рідну культуру, писала українські підручники (напр., з історії стародавнього Сходу), літературознавчі праці, підтримувала молоду українську періодику, збирала й популяризувала народну творчість і т. д.

Письменниця, як і її матір Олена Пчілка, дивувалася із західноукраїнських інтелігентів, які вели безкінечну полеміку навколо мовних проблем: «Я взагалі не знаю, чого вони уже ламають коп'я за ту

мову, так наче се саме найстрашніше питання у нас» [12, IX, с. 44]. Щоправда, з одного листа не варто робити висновок, що поетеса не бачила в умовах дії валуєвських циркулярів усієї небезпеки становища, в якому перебувала в царській Росії українська мова, – очевидно, вона усвідомлювала недоцільність боротьби за мову без вирішення політичних і соціальних проблем: утвердження державності, національної школи, рівноправності націй і т. д. Заслугує на увагу один із критичних висновків М. Драй-Хмари: «Коли мати її вживала всіх заходів, щоб вона стала українською письменницею, то дядько її робив те, щоб вона стала людиною й борцем. Мати їй дала тіло, дядько – душу, міцну, як криця, й бунтівливу, як буря... Критичне відношення Лесі до архаїчних національних святощів, з якими ми не раз зустрічаємось в її творчості, її європеїзм, ставлення національного питання в площу інтернаціональну, – все це плоди Драгоманівської науки... Вона завжди говорила, що вона соціал-демократка» [6, с. 34].

Не годиться, знаємо, «нанизувати» цитати, але тут не можемо не додати фрагмент зі спогадів О. Косач-Кривинюк: «З усіх нас шістьох дітей Леся найбільше була подібна до батька і вродою, і вдачею, ... вони обоє однаково були лагідні та добрі безмежно... Обоє були надзвичайно стримані, терплячі та витривалі, з виключною силою волі... Була в батька й Лесі ще одна спільна, надзвичайно цінна риса: вони на диво високо цінували людську гідність у всякої людини, хоч би у найменшій людини...» [9, с. 19]. З такого «тіста» можна було ліпити і письменницю, і людину-борця. Щоправда, Леся ставилася до себе критичніше (часом аж занадто): «Ви (Ольга Кобилянська. – Н. Б.) порівнюєте мене навіть з ангелом, але, дорога моя пані, щоб Ви знали, тому ангелові приступна така ненависть, яка запевне скинула б його з неба, коли б навіть він туди дістався якимсь чудом... Маю надто українську, а навіть спеціальну волинську вдачу і часто, боячись показати себе не в пору експансивною, попадаю в інший гріх – здаюсь індиферентною» [13, XI, с. 110].

Леся Українка не брала участі в тогочасних дискусіях з приводу того, яка мова – українська на тій чи тій діалектній основі («українофіли») чи російська («русофіли») повинна бути мовою української літературної практики: вона була «**вихована**» (виділено нами. – Н. Б.) в українській мові, **вільна** від хуторянських поглядів на літературну мову («я тільки думаю, що зовсім нема чого ставити питання про **перемогу** того чи іншого діалекту, адже літературна мова мусить витворитися з усіх діалектів, без жодного насильства, сварки й колотнечі» – з листа до О. Маковея 1894 р.) [12, IX, с. 167], була блискуче освічена в різних мовах та літературах і жила та **працювала** українською мовою усе життя, не покладаючи рук. Час, дорогоцінний час не дозволяв їй відволікати свої сили на «теоретизування»: була твердо переконана, що «поки не буде в нас **широкої течії вільного слова** (виділено нами. – Н. Б.), то все буде в нас *«тиша в морі»*, або, щонайбільше, *«мёртвая зыбь»* («Лист до товаришів»)

[12, VIII, с. 9]. Тому «без вагань поставить свій підпис Леся Українка – поруч з підписами Миколи Лисенка, Олени Пчілки, Павла Житецького – під листом-зверненням до міністра народної освіти імперії з проханням дозволити дітям України навчатися рідною мовою» [11, с. 138].

Леся Українка присоромлювала надмірно розпалених у мовних баталіях українофілів своєї доби: *«Якби у нашої мови були такі права в Росії, які є в Галичині, то я твердо вірю, що й ми не zostалися б позаду, а тепер нехай хто хоче кидатиме камінь на українців, пригнічених школою, урядом, громадськими інституціями, тільки я цього каміння не зважусь здійснити...»* (з листа до О. Маковея, 1893 р.) [12, IX, с. 144].

Письменниця крізь сльози іронізувала в листі до дядька: *«... наші люди з натури дуже розумні, бо їх навіть наші волинські школи не можуть дурнями зробити, а вже, здається, для цього немало прикладається роботи»* (1892) [12, IX, с. 109]. Як бачимо, інтелектуальний рівень суспільства Лариса Петрівна Косач пов'язувала і з природними даними, і зі шкільною освітою. Їй боляче від того, що тогочасна школа ніби заповзялася викоренити добрі природні начала своїх учнів. Проте письменниця не цілком сприйняла тогочасну концепцію освіти на національному ґрунті: у статті «Безпardonний патріотизм» вона здивовано запитує: *«Чи ми б мусили винайти яку спеціальну українську математику?»* [13, VIII, с. 12]. Є в цьому запитанні й раціональне зерно: освіта нації повинна здобуватися рідною мовою, але враховувати кращі здобутки не лише національної, а й світової науки, дидактики й педагогіки. Сучасні концепції національної школи теж не повинні б вишукувати чогось відірваного від загальнолюдських педагогічних принципів, проте мусять передбачати методи й прийоми розвитку засобами рідної мови генетичних інтелектуальних і духовних можливостей учнів. Адже ж *«все можна згнітити, за винятком голосу душі»* [12, VIII, с. 14], який звучить через рідну мову і пісню.

Леся Українка була проти односторонньої освіти: *«... ще недавно мені приходилося з тими самими людьми, що тепер учать чужі мови, змагатися за те, чи варто учитись чужій мові при такій чудовій літературі, як російська. Я надіюся, що, може, як більше знатимуть українці чужу літературу, то, може, згине з нашої літератури отой невдалий дилетантизм, що так панує в ній»* (1891 р.). І. Гнатюк у статті «Мова і стиль науково-популярних праць Лесі Українки» згадує надзвичайно актуальну і сьогодні настанову М. Драгоманова про доцільність *«стоячи ногами й серцем на нашій Україні, держати свої голови в Європі»* [3, с. 34]. За понад сто років, відколи писано ці рядки, українська література здобула всесвітнє визнання, давно вже «не потребує нічиєї ласки». Та, на жаль, ще й сьогодні є люди, яким мусиш нагадувати, що українська література, культура взагалі, повинна цінуватися за світовими стандартами, що вона не другосортна, не «малопрестижна»: *«А я все-таки не вважаю нашої літератури за жебрачку, і коли у мене виходить що негаразд, то вже хіба*

через те, що не вмію краще зробити» (з листа до О. Маковея, 1893 р.) [12, IX, с. 125]. (Письменниця ладна була вислухати найдошкульнішу критику, але не терпіла поблажливого поплескування по плечу).

Головне в кожній справі мовно-літературній – ясність думки і досконалість форми. Тоді можна сподіватися на силу впливу «без жодного туману в ідеях і мові», як це було, на її погляд, зразково у мові улюбленого Лесиноного наставника Михайла Драгоманова. А ще, очевидно, не завадило б нам усім у час повернення до Духовних начал повчитися в Лесі (яка, до речі, була вільна від релігійного догматизму) цінувати скарбницю християнських ідей: *«Порадьте мені, – просить вона М. Драгоманова, – оце хочу собі купити Біблію, та не знаю, яку краще: чи грецьку, чи слов'янську, – думаю, грецьку краще. Звісно, жидівська була б найкраща, та що ж, коли не знаю по-жидівськи. В Біблії, окрім всього іншого, маса дикої грандіозної поезії, і мені скучно, коли я довго її не читаю. Я таки не можу дивитися на народну поезію «літературним поглядом», і, може, через те я люблю ліричні пісні»* [12, VIII, с. 95–96]. Г. Вишневська за результатами свого аналізу сакрально-хтонічної лексики у поетичних драмах Лесі Українки впевнено висновковує: «В авторській художній картині світу органічно поєдналися інтелектуалізм і простота, доступність, національні традиції та здобутки світової цивілізації, завдяки чому і твориться багатобарвна мовна палітра» [2, с. 52].

І так хотіла Леся Українка, щоб *«ми хоч раз заговорили громом так, як веснянії хмари»* [12, I, с. 295], щоб перестали *«блукати і шукати рідного краю на своїй землі»* [12, I, с. 335]; тяжко журилась, що *«кров'ю обкипіла вся наша давнина»* [12, I, с. 55], що *«в кожній країні є спогади раю! Нема тільки в тебе їх, рідний мій краю!»* [12, I, с. 221], що не знаємо імен співців своїх і *«де їх могили, щоб скласти хоч пізні вінці»* [12, I, с. 221].

«Інтелект, поетична інтуїція, глибока ніжність жіночої психіки, сильна творча воля, орлиний полет душі, яка уміє відмежувати себе від життєвої торгової і без галасу творити в собі високохудожні образи, творити в собі образ вищої людини, вільної людини, – оте все сплелось в творчості Лесі Українки в одну гармонійну цілість», – писав М. Євшан [7, с. 54]. Зрозуміло, що перші критики Лесі Українки (20-х–30-х рр.) «працювали» лише з творами письменниці, окремі знали її і як сучасницю. Сьогодні більшість поривається до листів.

У 1926 р. М. Драй-Хмара зробив такий висновок за своїм аналізом: «Лесю Українку мало розуміли, або й зовсім не розуміли її сучасники. Про це свідчить більшість критиків нашої письменниці. Говорила за це й вона сама. Лесина ж творчість з неукраїнськими темами та побутом (див. як корекцію цієї тези працю С. Богдан ([3]. – Н. Б.), творчість, що виходила геть поза межі нашого етнографічного життя, здавалася йому (суспільству. – Н. Б.) чужою й непотрібною. Суспільство не помітило її, обминуло» [6, с. 3].

Наступні покоління цього ж народу з усілякими аспектами його суспільного життя взяли вже її творчість і її життя на свій «боевий

прапор», під який гуртувалася, як писав Д. Донцов у 1918 р., «ціла молодша генерація народу» [5, с. 182]. І можемо ствердно відповісти на риторичне запитання Агапія Шамрая: «... Чи ж не можемо ми сказати тепер, що вона була найсучаснішою письменницею з усіх тих, чиї твори вважали за найактуальніші для свого часу (а нам здаються далекою і малозрозумілою минувиною), і чи не можемо ми, нарешті, сказати, що в її персонажах, прибраних в чужі шати, геніально відгадані люди і характери нашого часу» [15, с. 11]. Можемо! І маємо чим це довести.

Але не хочемо погодитися з таким стилем критики творчості Лесі Українки: «Поетесу обурювало безплідне «каганцювання», слабодухе «культурництво», що не йшло далі сентиментального загравання з народом. Леся Українка осуджує реакційну націоналістичну романтику, а також натуралістичне копірсування «на смітнику життя» [14, с. 12]. Так, це писане понад сорок років тому, так, у Лесі були елементи космополітизму і драгоманівського європеїзму, так, її «лютив» навіть Київ весною, коли там «якось нема тоді ні діла, ні навіть проектів, інертність, безділля...» [13, XII, с. 33], так, вона зневажала «патріотів на чужий кошт» [9, с. 55]. Але ж лексика, термінологія! Письменниця цього не перенесла б! Хоч і була впевнена, що митець має бути *«вільний у своїй пісні, як музикант, що вважає тільки на серйозну критику»* [13, XI, с. 100]. Зацитований критик – учений серйозний, але про Лесю так писати не можна. «Леся Українка не раз казала, що не годиться афішувати життя поета. Не поділяла думки, ніби для розуміння творів треба знати життєпис автора» [8, с. 33]: *«Не люблю тільки критики ad hominem, бо й справді, не є в тім сила, чи поет молодий, чи старий, хворий чи здоровий, оптиміст чи песиміст у своєму житті, від того вірші його ні кращі, ні гірші»* [13, X, с. 155]. Анатоль Костенко, автор художньо-документальної біографії Лесі Українки, пророче (даруйте за гіперболу! – Н. Д.) славословив і застерігав: «Можна з певністю сказати: такої цільної натури, тонкої і чистої душі, як у Лесі Українки, не часто можна зустріти серед відомих письменників... Найменш фальшивий штрих на цьому чистому образі буде чорніти прямою» [8, с. 4]. Не почули! І почали не штрихи, а тіні напускати... Саме листи, найособистіші тексти, виявилися «беззахисні перед сучасним бездуховним світом стандартів» [10, с. 58]. Поетеса захистила від цього бездуховного світу багатьох своїх кореспондентів, але вони не захистили її. «Не знаходила у своєму житті нічого такого, чого могла б соромитися, – пише Л. Мірошніченко в мудро названій статті «Чим яскравіше світло, тим глибша тінь (над листами Лесі Українки до Ольги Кобилянської)», – але як дивовижно точно бачила в дисгармонійному майбутньому приклади заземленого, суто матеріалістичного прочитання епістолярних текстів» [10, с. 58], у яких насправді (якщо ти читаєш текст непересічної особистості!) треба бачити й буквалістичне, й асоціативне, символічне [10, с. 35]. На жаль, людина не вічна, і Леся не може скористатися своїм правом:

«Я все-таки думаю, що всяка людина має право боронити свою душу і серце, щоб не вривалися туди силоміць чужі люди...» [13, X, с. 165].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Добре думав про нинішнє покоління М. Євшан, написавши в 1913 році до «Літературно-наукового вісника», присвяченого «незабутній пам'яті Лесі Українки»: «...йдуть тільки ті до храму поетеси, які дійсно хочуть і вміють читати в тому духовному багатстві. Достойна пані сидить спокійно на престолі і приймає поклони тих, які відчують *потребу* дійсно піти з поклоном до неї, з подякою за ті багатства творчої думки, якими вона подарувала українську поезію» [7, с. 51]. Подарувала, щоб цим дарунком могли гордитися перед світом, мати за доказ європейськості нашої літератури. «Се не «поезія» тільки, – продовжує М. Євшан. – Се протиставлене живого чоловіка, його потреб душі і серця всяким абстрактним ідеалам, рабству мертвого закона, який скував чоловіка, – се, коли хочете, ціла програма духового і культурного відродження, огонь, який має розпалити глухо роджений люд і зробити його видючим» [7, с. 53].

Перебільшена негативна оцінка люду. Але що є життя і творчість Лесі Українки довічною цілющою криницею для нашої духовності – це без перебільшення. Треба лише припадати до неї неложними вустами або зачерпати у пригорщі чистих рук.

Список використаної літератури

1. Богдан С. «Україна... А знаєте, таки є щось в цьому слові» (Етнічні стереотипи Лесі Українки за її листами) / С. Богдан // Дивослово. – 2002. – № 10. – С. 19–23.
2. Вишневська Г. Сакральнo-хтонічна лексика у поетичних драмах Лесі Українки / Галина Вишневська // Питання літературознавства : наук. зб. – Чернівці : ЧНУ, 2011. – Вип. 82. – С. 52–57.
3. Гнатюк І. Мова і стиль науково-популярних праць Лесі Українки / Ірина Гнатюк // Урок української. – 2007. – № 5. – С. 34–37.
4. Горак Я. Діалог : До 125-річчя від дня народження Лесі Українки та 140-річчя від дня народження І.Франка / Яким Горак // Дзвін. – 1996. – № 2. – С. 137–149.
5. Донцов Д. Леся Українка / Дмитро Донцов // ЛНВ. Річник XIX. Т. 70. – Львів, 1918. – С. 182–183.
6. Драй-Хмара М. Леся Українка. Життя і творчість / М. Драй-Хмара. – К. : Держ. вид-во Укр., 1926. – 156 с.
7. Євшан М. Леся Українка / М. Євшан // ЛНВ. Річник XVI. Кн. X. Т. 64. – Львів, 1913. – С. 50–55.
8. Костенко А. Леся Українка : Художньо-документальна біографія / Анатоль Костенко. – К. : Дніпро, 1985. – Вид. 2. – 393 с.
9. Леся Українка. Життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях / Автори-упорядники М. В. Гуць, Н. Л. Россошинська ; вст. ст. О. Гончара. – К. : Рад. шк., 1979. – 280 с.
10. Мірошніченко Л. Чим яскравіше світло, тим глибша тінь (над листами Лесі Українки до Ольги Кобилянської) / Л. Мірошніченко // Київська старовина. – 1997. – № 6. – С. 34–59.
11. Памірська Л. Леся Українка і традиції педагогічної школи Олени Пчілки / Леся Памірська // Українська мова і література в школах, ліцеях та колегіумах – 2007. – № 4. – С. 135–138.

12. Українка Леся. Твори : у 10 т. / Леся Українка. – Т. 1–10. – К. : Держлітвидав України, 1963–1965.

13. Українка Леся. Зібрання творів : у 12 т. / Леся Українка. – К. : Наук. думка, 1975–1979.

14. Шабліовський Є. «Прийдешність бачу я, віки потомні» / Є. Шабліовський // Леся Українка. Публікації, статті, дослідження : Матеріали ювілейної наукової конференції. – К. : Наук. думка, 1973. – С. 7–13.

15. Шамрай А. Мандрівка в світи Лесі Українки : Світові образи у творчості геніальної поетеси / Агапій Шамрай // Україна. – 1998. – № 31. – С. 9–11.

Бабич Надежда. Эпистолярный и научно-публицистический контексты взглядов Леси Украинки на язык как код национального бытия. «Когда мать её прилагала все усилия, чтобы она стала украинской писательницей, то дядя её делал то, что она стала человеком и борцом. Мать ей дала тело, дядя – душу, крепкую, как сталь, и бунтующую, как буря. Критическое отношение Леси к архаичным национальным святошам, с какими мы неоднократно сталкиваемся в её творчестве, постановка национального вопроса в плоскость интернациональную, – всё это плоды Драгомановской науки» (М. Драй-Хмара). Каковы были результаты её воспитания в украинской языковой среде, чем были обусловлены невосприятие ею хуторянских взглядов на литературный язык, убеждённость в необходимости обеспечивать «широкое течение свободного слова», – это не столько борьба, как осознанное утверждение своим творчеством украинского языка на общеевропейском пространстве. Поэтому и нынешние условия функционирования украинского языка дают убедительные основания называть Лесю Украинку современной писательницей.

Ключевые слова: общечеловеческие ценности, код национального бытия, украинская действительность, европеизм, контекст.

Babych Nadia. Epistolary and Scientific Publicistic Context of Lesya Ukrainka's Views on Language as the Code of National Being. «While Lesya Ukrainka's mother was using all means to make her a Ukrainian writer, her uncle was doing everything possible for her to become a worthy personality and a fighter. Her mother gave her body and uncle gave her the spirit that is as adamant as steel and as turbulent as a tempest... Lesya Ukrainka's critical attitude towards archaic, national holiness, her europeism, her treatment of the national issues within the scope of the international ones – all these are the fruit of Dragomanov's teaching...» (M. Dray Khmara). The upbringing in the Ukrainian spirit, her non-perception of the khutor points of view on the literary language, her conviction of the necessity to ensure «the wide flow of the unrestrained speech» is just not merely a bight but realized consolidation of the Ukrainian language in the European area. Hence under the present conditions the Ukrainian language functioning there are all reasons to consider Lesya Ukrainka's as a most modern writer.

Key words: spirituality of the nation, human values, code, of the national being, Ukrainian reality, europeism, context.

Стаття надійшла до редколегії 30.11.2014